

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060101

DOM
2023-06-15
Stockholm

Mål nr
M 3948-22

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Nacka tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2022-03-10 i mål nr M 3454-21,
se bilaga A

PARTER

Klagande

Södertälje Jaktvårdsförening

Motpart

1. K.A.
2. I.B.
3. A.H.
4. J.L.
5. L.L.
6. A-C.M.
7. F.M.
8. K.M.
9. M.M.
10. E.N.

Ombud för 1–5 och 7–10: A-C.M. (motpart nr 6)

Dok.Id 1919045

Postadress
Box 2290
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls Torg 16

Telefon
08-561 670 00
08-561 675 50

E-post: svea.hovratt@dom.se
www.svea.se

Telefax

Expeditionstid
måndag – fredag
09:00–16:30

11. Miljönämnden i Södertälje kommun
151 89 Södertälje

SAKEN

Utökade verksamhetstider på delar av Tvetas skjutbana, fastigheten A i Södertälje kommun

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

1. Mark- och miljööverdomstolen avvisar K.A.s, I.B.s, A.H.s, J.L.s, L.L.s, A-C.M., F.M., K.M., M.M. och E.N.s yrkanden.
2. Mark- och miljööverdomstolen avslår överklagandet.

BAKGRUND

Tidigare beslut

Miljönämnden i Södertälje kommun (nämnden) beslutade den 8 december 2015 att förelägga Södertälje Jaktvårdsförening (föreningen) att vidta vissa försiktighetsmått avseende föreningens skjutbanor på fastigheten A. Enligt beslutet gällde, såvitt nu är av intresse, att buller från verksamheten inte fick överskrida 70 dBAI vid bostäder (punkten 3) och att föreningen inom viss tid skulle inkomma med en plan för vilka bullerdämpande åtgärder den kunde vidta för att innehålla detta riktvärde (punkten 5). Föreningens verksamhetstider begränsades på visst sätt (punkten 4).

Beslutet överklagades till länsstyrelsen och vidare till mark- och miljödomstolen, som ändrade punkten 5 på så sätt att föreningen skulle redovisa åtgärder för att innehålla de lägre värden för buller avseende nyanläggning eller väsentlig ombyggnad av bana som anges i Naturvårdsverkets allmänna råd om buller från skjutbanor (NFS 2005:15), dvs. 65 dBAI för bostäder, i förhållande till de verksamhetstider som beslutats. Punkten 3 och 4 ändrades inte. Mark- och miljödomstolens dom vann laga kraft genom Mark- och miljööverdomstolens dom den 20 december 2018 i mål nr M 10904-17.

Bullerutredningarna 2015, 2016 och 2019

Till grund för nämndens beslut 2015 låg bullerberäkningar utförda av WSP Akustik (WSP) på uppdrag av föreningen (Beräkning skottbuller för Södertälje Jaktvårdsförening, Rapport 2015-04-07; hädanefter ”bullerutredningen 2015”).

Under överprövningen av nämndens beslut inkom föreningen med en plan för bullerdämpande åtgärder enligt nämndens ursprungliga punkt 5. Till grund för denna plan låg nya bullerberäkningar utförda av WSP, som utöver utgångsvärden inkluderade värden efter uppförande av bullervallar, vilket var den åtgärd som föreslogs i planen (Beräkning skottbuller för Södertälje Jaktvårdsförening, bullerskyddsvallar, Rapport 2016-04-12, hädanefter ”bullerutredningen 2016”). Eftersom det vid tidpunkten för

inlämnandet av planen inte fanns något lagakraftvunnet beslut uppfördes inga bullervallar, och både miljökontoret och föreningen bedömde senare att åtgärden inte var genomförbar. När överprövningen var avslutad förelades föreningen i stället i maj respektive juni 2019 att inkomma med en ny plan enligt punkten 5, så som den justerats i mark- och miljödomstolen. Föreningen inkom med en ny plan och yrkade i anslutning till detta utökade verksamhetstider.

Till grund för den nya planen låg nya bullerberäkningar utförda av WSP, som utöver utgångsvärden även inkluderade värden efter bland annat uppförande av bullerplank (Beräkning skottbullen för Södertälje Jaktvårdsförening, bullerskyddsvallar 2019, Rapport 2019-08-19, med kompletteringar, hädanefter "bullerutredningen 2019").

Aktuellt beslut

Nämnden beslutade den 21 april 2020 att föreningen skulle vidta bullerdämpande åtgärder på skjutbanorna viltmål 80 m och provbana jägarexamen rörligt markmål, enligt den inlämnade planen för bullerdämpande åtgärder, för att innehålla 65 dBAI vid bostäder (punkten 1). Nämnden beslutade samtidigt att föreningen, när åtgärder vidtagits och redovisats enligt punkten 1, skulle få utökade verksamhetstider på skjutbanorna viltmål 50 m, inskjutningsbanan, viltmål 80 m och provbana jägarexamen rörligt markmål (punkten 6). I augusti 2020 bekräftade nämnden i skrivelse till föreningen att åtgärderna enligt punkten 1 var utförda och att föreningen därmed fick använda sig av de utökade verksamhetstiderna i punkten 6.

Nämndens beslut överklagades till länsstyrelsen, som justerade datumet för sommaruppehållets början enligt punkten 6, men avlog överklagandena i övrigt. Länsstyrelsens beslut överklagades till mark- och miljödomstolen, som upphävde punkten 6 i nämndens beslut. Enligt mark- och miljödomstolen medförde utredningen i målet viss osäkerhet avseende riktigheten i den bullerberäkning som legat till grund för beslutet om utökade verksamhetstider, vilket även gav skäl att ifrågasätta huruvida de åtgärder som föreningen ålagts vidta var tillräckliga för att innehålla 65 dBAI.

Föreningen har nu överklagat mark- och miljödomstolens dom.

Mark- och miljööverdomstolen har hållit sammanträde i målet. Vittnesförhör har hållits med B.S., som upprättat bullerutredningarna 2015, 2016 och 2019 hos WSP.

YRKANDEN M.M. I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Föreningen har yrkat att mark- och miljödomstolens dom ska ändras så att punkten 6 i nämndens beslut fastställs i enlighet med länsstyrelsens beslut.

K.A., I.B., A.H., J.L., L.L., A-C.M., F.M., K.M., M.M. och **E.N.** (K.A. m.fl.) har motsatt sig ändring av mark- och miljödomstolens dom.

K.A. m.fl. har för egen del yrkat

- att föreningen på de banor där bullernivån överstiger 70 dBAI ska åläggas vidta lämpliga och fungerande bullerdämpande åtgärder för att innehålla tillåtna gränsvärden, samt att dessa banor ska beläggas med tillfälligt skjutförbud till dess att föreningen genom bullerberäkningar som följer Naturvårdsverkets metod kan visa att gränsvärdena innehålls;
- att Mark- och miljööverdomstolen ska fastställa gällande gränsvärden som absoluta; samt
- att verksamhetstiderna ska begränsas till tisdagar–torsdagar kl. 14–18 under perioderna 1 april–1 juni respektive 5 september–30 oktober.

Nämnden har medgett att mark- och miljödomstolens dom ändras i enlighet med föreningens yrkande.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Prövningsramen

Det är endast föreningen som har överklagat mark- och miljödomstolens dom. Det Mark- och miljööverdomstolen har att pröva är därmed om utökade verksamhetstider på fyra banor enligt punkten 6 i det överklagade beslutet kan medges eller inte. K.A. har efter sammanträdet i målet inkommit med en ansökan om återställande av försutten tid avseende mark- och miljödomstolens dom. Ansökan har avslagits och beslutet har vunnit laga kraft (se Mark- och miljööverdomstolens beslut den 14 april 2023 i mål nr ÖM 4338-23). De yrkanden som K.A. m.fl. framställt för egen del ska mot denna bakgrund avvisas.

Utgångspunkter för bedömningen

Tillämpliga bestämmelser framgår av underinstansernas avgöranden.

Utgångspunkten när en tillsynsmyndighet, i detta fall nämnden, beslutar att förelägga en verksamhetsutövare att vidta försiktighetsmått är att tillsynsmyndigheten har bevisbörda för de förhållanden som motiverar föreläggandet. Punkten 6 i det aktuella beslutet innebär dock en lättnad för föreningen i form av utökade verksamhetstider, och utgör i den delen inte något föreläggande. Mark- och miljööverdomstolen konstaterar att nämnden 2015 beslutade om vissa maxbullernivåer för verksamheten (punkten 3), som föranledde vissa verksamhetstider (punkten 4). Maxnivåerna enligt det ursprungliga beslutet gäller fortsatt, och utgångspunkten för Mark- och miljööverdomstolens bedömning är därför att föreningen ska visa att förhållandena ändrats på ett sådant sätt att en utökning av verksamhetstiderna är motiverad, jfr 2 kap. 1 § miljöbalken.

Mark- och miljööverdomstolen instämmer i mark- och miljödomstolens bedömning att beslutet om begränsning av verksamhetstiderna 2015 ska ses som ett betungande beslut för föreningen, som tillsynsmyndigheten vid behov kan ändra i såväl skärpande

som mildrande riktning. Det finns inte heller något hinder i sig mot att föreningen ansöker om utökade verksamhetstider även om den frågan har prövats tidigare.

Att K.A. m.fl. såsom grannar inte fått yttra sig inför nämndens beslut om utökade verksamhetstider får anses läkt genom deras överklagande till länsstyrelsen och den prövning som nu sker.

Mark- och miljööverdomstolens prövning i sak

Huvudfrågan i målet är om bullerutredningen 2019 har utgjort ett tillräckligt underlag för nämndens beslut om utökade verksamhetstider.

Föreningen har i denna del i huvudsak anfört följande. Bullerutredningen har utgjort ett fullgott underlag. WSP är nationellt ledande inom beräkning av buller från skjutbanor och det skulle vara problematiskt ur samhällssynpunkt om bullerutredningar motsvarande den nu aktuella inte accepteras av myndigheterna, eftersom de ligger till grund för kostsamma åtgärder och den som utför dessa måste kunna förlita sig på att de inte ifrågasätts. Bullerutredningen 2015 godtogs som underlag för nämndens beslut om försiktighetsmått i det tidigare ärendet.

K.A. m.fl. har, på sätt som framgår nedan, bland annat invänt att de resultat som redovisas i bullerutredningen inte är tillförlitliga.

Angående föreningens val av beräkningsmetod

K.A. m.fl. har invänt att bullerutredningarna inte utförts i enlighet med den beräkningsmodell som Naturvårdsverket hänvisar till i sina allmänna råd om buller från skjutbanor (NFS 2005:15), trots att detta varit ett krav från nämnden och det anges i utredningarna att så skett.

Nämnden har uppgett att den vid granskningen av de bullerberäkningar som föreningen redovisat sedan 2015 förutsatt att den beräkningsmodell som använts är

validerad, att WSP har beskrivit hur modellen förhåller sig till Naturvårdsverkets beräkningsmodell, samt att avsteg från modeller är tillåtna men ska redovisas.

B.S. har bland annat uppgett följande. WSP har använt den beräkningsmodell, med tillhörande vapendatabas från 1983, som legat till grund för den modell som Naturvårdsverket hänvisar till. Naturvårdsverkets modell är en förenkling av grundmodellen för att möjliggöra handräkning, och har en noggrannhet på +/- 5 dBAI. WSP:s modell är datoriserad och har en noggrannhet på +/- 3 dBAI, samt har kompletterats med indata för att bland annat bättre beskriva skjuthallar. Vid beräkningarna tas hänsyn till det geometriska avståndet mellan skjutplats och mottagare, luftens dämpning, markdämpning, vegetationsdämpning, skärmdämpning på grund av terrängen, skjuthallar, vallar m.m. och medvind.

Mark- och miljööverdomstolen gör följande bedömning.

Mark- och miljööverdomstolen konstaterar att punkten 5 i nämndens beslut 2015, såsom den kommit att justeras i mark- och miljödomstolen, inte innefattat något krav på vilken beräkningsmetod som ska användas. Det noteras att något sådant krav inte heller finns i de förelägganden som nämnden skickat ut 2019 med anledning av detta försiktighetsmått. Naturvårdsverkets allmänna råd är vidare inte rättsligt bindande. B.S. har på ett tillfredsställande sätt beskrivit vilka överväganden som gjorts vid val av beräkningsmetod, samt hur den tillämpade metoden förhåller sig till Naturvårdsverkets modell. Detta behandlas också i bullerutredningen 2019. Mark- och miljööverdomstolen finner mot denna bakgrund inte skäl att ifrågasätta valet av beräkningsmetod i sig.

Angående tillförlitligheten hos resultaten i övrigt

K.A. m.fl. har, vad gäller tillförlitligheten hos resultaten i bullerutredningen 2019 i övrigt, i huvudsak invänt följande. Det saknas fortfarande indata som förklarar varför bullervärdena utan åtgärder i bullerutredningarna 2016 och 2019 är så pass mycket lägre än i bullerutredningen 2015, trots att förhållandena på platsen varit desamma. Föreningen och B.S. har på fråga angett olika förklaringar

som, vartefter de motbevisats, har ersatts med nya. Beräkningar som läggs till grund för myndighetsbeslut måste kunna verifieras. Föreningens analys av resultaten för fastigheten B i förhållande till banorna viltmål 80 m och inskjutnings-banan visar att för stora avdrag gjorts för skärmverkan, mark och vegetation respektive skjuthallsdämpning, samt att indata från en gammal vapendatabas använts. Detta har sammantaget medfört en underskattning av redovisade bullervärden i storleksordningen 15–18 dBAI.

B.S. har i Mark- och miljööverdomstolen inledningsvis uppgett att skillnaderna i resultat mellan bullerutredningen 2015 och bullerutredningarna 2016 och 2019 beror på att olika terrängdatabaser använts. Senare har han uppgett att en närmare granskning av utredningarna visat att skillnaden till större delen beror på hur skjuthallarna beskrivits, och att de lägre värdena för fastigheter österut beror på att man i utredningarna 2016 och 2019 inkluderat dämpning från två alternativa skjuthallar. B.S. har därutöver uppgett bland annat följande. Begränsningen i Naturvårdsverkets bedömning avseende hur stort avdrag som får göras för skärmverkan, mark och vegetation kan behöva frångås i det enskilda fallet, för att få ett mer realistiskt resultat, vilket har ansetts motiverat här. WSP använder fortfarande den vapendatabas som låg till grund för en ursprunglig tabell i Naturvårdsverkets beräkningsmodell, eftersom det underlaget är mer detaljerat. Det innebär att den uppdaterade versionen av tabellen inte används. Skillnaden i data mellan tabellerna är 4 dBAI i skjutriktningen. Enligt WSP:s beräkningar är värdena i den uppdaterade tabellen 3 dBAI för höga, vilket beror på att den markreflex som uppstår vid mätning över hård yta inte dragits bort vid framräkning av frifältsvärdet. WSP avser att ta kontakt med Naturvårdsverket för att uppdatera tabellen.

Mark- och miljööverdomstolen gör följande bedömning.

När en verksamhetsutövare efter föreläggande ger in en bullerutredning av den omfattning och med den detaljeringsgrad som nu är i fråga, bör nämnden kunna lita på de resultat som presenteras där. Om invändningar mot resultaten kommer måste dock verksamhetsutövaren kunna bemöta dessa.

K.A. m.fl. har kommit med invändningar avseende resultatens tillförlitlighet som föreningen enligt Mark- och miljööverdomstolens bedömning inte fullt ut kunnat bemöta. Det har inte framkommit att underlaget för beräkningarna skulle vara av sådan art eller omfattning att det inte skulle vara möjligt att presentera på ett mer fullödigt sätt. Mark- och miljödomstolen har således haft fog för sin bedömning att utredningen medför viss osäkerhet avseende riktigheten i den bullerberäkning som legat till grund för beslutet om utökade verksamhetstider. Föreningen kan mot denna bakgrund inte anses ha visat att förhållandena har ändrats på ett sådant sätt att verksamhetstiderna på fyra banor kan utökas jämfört med vad som gällt enligt 2015 års beslut. Mark- och miljööverdomstolen har i sin bedömning beaktat att det nu är fråga om en väsentlig utökning av verksamhetstiderna och att föreningen, såvitt framkommit, fortfarande överskrider vissa av de maxbullernivåer som gäller enligt 2015 års beslut.

Vid denna bedömning saknas skäl att pröva frågan om de åtgärder som föreningen förelagts att vidta, och sedermera utfört, varit tillräckliga för att innehålla 65 dBAI vid bostäder.

Föreningens överklagande ska därmed avslås.

Domen får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Lars Borg, Petra Bergman, referent, och Henrik Jonsson samt tekniska rådet Torbjörn Johansson.

Föredragande har varit Karin Wallin.

NACKA TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2022-03-10
meddelad i
Nacka

Mål nr M 3454-21

PARTER

Klagande

1. K.A.
2. I.B.
3. A.H.
4. J.L.
5. L.L.
6. A-C.M.
7. F.M.
8. K.M.
9. M.M.
10. E.N.

Dok.Id 742892

Postadress
Box 69
131 07 Nacka

Besöksadress
Sicklastråket 1

Telefon
08-561 656 30
E-post: mmd.nacka.avdelning3@dom.se
www.nackatingsratt.domstol.se

Telefax

Expeditionstid
måndag – fredag
08:00–16:30

Motparter

1. Miljönämnden i Södertälje kommun
2. Södertälje Jaktvårdsförening

ÖVERKLAGAT BESLUT

Länsstyrelsen i Stockholms läns beslut den 16 april 2021 i ärende nr 505-62298-2020, se bilaga 1

SAKEN

Bullerdämpande åtgärder m.m. på Tveta skjutbana, fastigheten A i Södertälje kommun

DOMSLUT

1. Mark- och miljödomstolen ändrar Länsstyrelsen i Stockholms läns beslut den 16 april 2021 och Miljönämnden i Södertälje kommuns beslut den 21 april 2020 (§ 32, dnr 2019-1100) endast på följande sätt. Villkor 6 upphävs.
 2. Mark- och miljödomstolen avslår N.K.s yrkande om ersättning för resa och förlorad arbetsinkomst med anledning av inställelsen till sammanträdet.
 3. Mark- och miljödomstolen avslår O.S. yrkande om ersättning för förlorad arbetsinkomst med anledning av inställelsen till sammanträdet.
 4. Mark- och miljödomstolen avslår överklagandena i övrigt.
-

BAKGRUND

Tidigare beslut

Miljönämnden i Södertälje kommun (nämnden) beslutade den 8 december 2015 att förelägga Södertälje Jaktvårdsförening (föreningen) att vidta vissa försiktighetsmått avseende föreningens skjutbanor på fastigheten A. Beslutet överklagades till Länsstyrelsen i Stockholms län, som avslog överklagandena, och därefter till mark- och miljödomstolen. Mark- och miljödomstolen ändrade villkor 5 på så sätt att föreningen ska redovisa åtgärder för att innehålla de lägre värden för buller avseende nyanläggning eller väsentlig ombyggnad av bana (65 respektive 60 dBAI) som anges i Naturvårdsverkets allmänna råd NFS 2005:15. Villkor 3 som innehöll de bullerriktvärden som verksamheten inte får överskrida (70 respektive 65 dBAI) ändrades inte. Mark- och miljödomstolens dom överklagades till Mark- och miljööverdomstolen, bland annat vad avsåg bullernivåer, som avslog överklagandena. Domen i den del som avsåg verksamhetstiderna överklagades inte. Föreningen lämnade därefter in en plan för bullerdämpande åtgärder, mot bakgrund av vilken nämnden fattade det nu aktuella överklagade beslutet.

Aktuellt beslut

Nämnden beslutade den 21 april 2020 att förelägga föreningen att vidta bullerdämpande åtgärder avseende föreningens skjutbanor på fastigheten A för att innehålla 65 respektive 70 dBAI vid bostäder. Nämnden beviljade även utökade verksamhetstider för vissa skjutbanor från det att föreningen redovisat att bullerdämpande åtgärder vidtagits på de aktuella skjutbanorna i enlighet med föreläggandet för att innehålla 65 dBAI vid bostäder. Beslutet överklagades av närboende till länsstyrelsen. Länsstyrelsen ändrade beslutet på så sätt att den utökade årliga verksamhetstiden begränsades till den 1 januari – 14 juni och den 10 augusti – 31 december. I övrigt avslogs överklagandena. Länsstyrelsens beslut har nu överklagats av närboende till mark- och miljödomstolen.

Sammanträde hölls i målet vid mark- och miljödomstolen den 8 februari 2022.

YRKANDEN

K.A. har yrkat att mark- och miljööverdomstolens dom i mål nr M 10904-17 implementeras, att domstolen förtydligar att angiven bullerbegränsning utgör ett maxvärde om så avses samt att uppförande av bullervallar villkoras med föregående sanering av tungmetaller i området.

A.H. och **I.B.** har yrkat att beslutet om utökade verksamhetstider ska upphävas och att kommunen ska följa de riktlinjer för buller som fastslagits i mark- och miljööverdomstolens dom i mål nr M 10904-17.

L.L. och **J.L.** har yrkat att beslutet att bevilja utökade verksamhetstider ska upphävas.

M.M. och **K.M.** har yrkat att beslutet om utökade verksamhetstider ska upphävas, att föreningen ska förbjudas att utöva skytteverksamhet på platsen tills det att de kan bevisa att bullernivåerna innehålls och att följande verksamhetstider därefter ska gälla: tisdag till torsdag kl. 14-18 och lördag kl. 10-12 under perioderna 1 februari–31 mars och 1 september–31 oktober.

A-C.M. och **F.M.** har yrkat att beslutet om utökade verksamhetstider ska upphävas, att föreningen ska förbjudas att utöva skytteverksamhet på platsen tills det att de kan bevisa att bullernivåerna innehålls och att följande verksamhetstider därefter ska gälla för verksamheten: tisdag och torsdag kl. 13-15 under perioderna 1 februari–31 mars och 15 oktober–30 november. Skytte ska förbjudas helt under 1 april–15 augusti. Övriga tider kan föreningen bedriva sin verksamhet vid Påldalens skjutbana.

Föreningen har bestridit samtliga yrkanden.

N.K. har yrkat på ersättning för förlorad arbetsinkomst och kostnader för resa med anledning av inställelsen till sammanträdet.

O.S. har yrkat på ersättning för förlorad arbetsinkomst med anledning av inställelsen till sammanträdet.

Nämnden har motsatt sig ändring av beslutet.

UTVECKLING AV TALAN

Parterna har till stöd för sin talan anfört i huvudsak följande.

K.A., A-C.M., F.M., I.B., A.H., M.M. och K.M.

De väntar på att beslutet från mark- och miljööverdomstolen i mål nr M 10904-17, där verksamhetstider och bullernivåer för föreningens verksamhet fastställdes, ska implementeras av kommunen. Beslutet utgör ett gynnande förvaltningsbeslut för enskild och har vunnit negativ rättskraft. Nämnden har därför varit förhindrade att fatta beslut om utökade verksamhetstider. Det har inte uppstått en ny situation som motiverar ett nytt tillsynsbeslut. Det enda som är nytt är ett plank. Föreningen har inte påbörjat arbetet med att anlägga de bullervallar som ska vara klara år 2022. Om rätten finner att det föreligger en ny situation efterfrågas en avvägning mellan de boende och föreningens behov. Nämndens beslut har inte kommunicerats förrän tiden för laglighetsprövning har gått ut. Föreningen har yrkat på utökade verksamhetstider för att ha råd att vidta bullerdämpande åtgärder. Det strider mot miljöbalken att som grund för beslutet hänvisa till föreningens ekonomi.

De bullerberäkningar som föreningen låtit WSP Akustik utföra visar alla på sjunkande värden över tid. Föreningens bullerberäkningar ändrades när det framkom att skjutbanan inte var anlagd på 70-talet och därför bedömdes omfattas av lägre riktvärden för buller.

K.A.

Föreningen har låtit WSP Akustik utföra fyra bullerberäkningar som visar på varierande men sjunkande bullernivåer över tid. Endast utredningen från april 2015 stämmer någorlunda vid en kontrollräkning och jämförelse med utförda

bullermätningar. Senare utförda beräkningar visar på drygt 20 dBAI lägre värden. Brister i underlaget har påtalats vid flertalet tillfällen under den föregående överklagandeprocessen. De närboende har inte möjlighet att kontrollera underlaget eftersom de inte har tillgång till skjutbanan för att utföra kontrollskjutningar. Ett utgångsljud på 131 dBAI kan omöjligen kan dämpas till acceptabla nivåer på 140 meters avstånd, vilket framgår med användning av Naturvårdsverkets beräkningsmodell. Föreningen har genom nämndens beslut § 2014-2162 ålagts att använda modellen, men det verkar inte ha skett. Naturvårdsverkets riktvärden är baserade på Naturvårdsverkets beräkningsmodell. Om man ändrar beräkningsmodellen måste man ändra på riktvärdena. Bullernivån från skjutbanan har beräknats uppgå till 84 decibel. Föreningens mätning från november visade på samma värden framför som bakom skytten, fastän det borde låta mer framför skytten. De boendes bullermätning visade på högre bullernivåer. Det efterfrågas tydlighet från rätten bland annat vad avser riktvärden.

Skjutbanans ålder är väldokumenterad och det står på banorna när de är anlagda. Det är osannolikt att skjutbanan skulle ha anlagts på 60-talet i och med att man hade tillgång till marken först på 80-talet. Nämnden har fattat beslutet utan samråd med de närboende. Det finns stora brister i kommunens handläggning samt avsaknad av dokumentation hos kommunen.

Nämndens beslut utgör en inskränkning av närboendes rätt att nyttja sin egendom. Inget allmänt intresse tillgodoses genom beslutet som skulle kunna motivera inskränkningarna. Han har tvingats sälja sitt hus till underpris och är inte ensam om att överväga att flytta. Beslutet tar större hänsyn till verksamhetsutövarens ekonomi än skadan för de närboende.

Området är ett detaljplanerat bostadsområde som växer. Det saknas kartor och handlingar som visar att skjutbanan existerar. Kommunen har inte kunnat visa på bygglov, tillstånd eller anmälan avseende skjutbanan. Tänkt placering utgör bl.a. biotopsskyddad åkermark som behöver saneras från tungmetaller.

Till stöd för sin talan har K.A. bifogat bl.a. sitt yttrande i den tidigare överklagandeprocessen, mark- och miljööverdomstolens dom i mål nr M 10904-17, nämndens beslut § 2014-2162, WSP Akustiks bullerberäkning från år 2015, ljudmätning utförd av LN Akustikmiljö i september 2020, Naturvårdsverkets beräkningsmodell för buller från finkalibriga vapen (meddelande 7/1984) och laboratorieresultat för styrkande av förekomsten av bly m.m. vid skjutbanor.

A.H. och I.B.

Bullret från en skjutbana utgörs av högfrekventa, periodiska skottsälvor omväxlat med mer lågfrekventa skottljud timme efter timme och kan inte jämföras med bullret från till exempel en industri. Det viktiga är inte om bullret uppgår till 60-70 eller 80 dB utan den tidsrymd som de boende utsätts för ljuden. De boende kan periodvis inte vistas utomhus. Oavsett om ljudet uppgår till 60 eller 75 dB innebär de utökade skjuttiderna tre gånger så mycket olägenheter för de boende. Anläggningen är i stort sett uppförd utan bygglovstillstånd. Marken och grundvattnet vid skjutbanan är blykontaminerad.

L.L. har anfört att de utlovade bullerplanken inte har tillkommit.

M.M., K.M., A-C.M. och F.M. Under perioder har skottsälvorna kommit var sjunde sekund, vilket är som att en långträdare skulle passera fönstret var sjunde sekund. Det skulle aldrig accepteras i städer och det är därför trafiken leds om. Det finns mycket i närheten av skjutbanan som påverkas negativt av verksamheten. Området är ett välbesökt friluftsområde med bland annat hästverksamhet, skärmflygning, våtmarker med fågelskådning och Sörmlandsleden. Skjutbanan är att betrakta som miljöfarlig verksamhet.

M.M. och K.M.

De nya verksamhetstiderna är inte hälsosamma för närboende. De närboende blir fångar i sina egna hus. Oavsett ljudnivån blir det oerhört mentalt påfrestande att höra upprepade skottsälvor under 10 månader om året. Bullerberäkningarna i WSP Akustiks rapport som ligger till grund för beslutet är felaktiga och frångår

Naturvårdsverkets beräkningsmodell, vilket redogörs för i en rapport som de har låtit utföra. Föreningen innehåller inte bullernivåerna och ska därför inte få skjuta överhuvudtaget, vilket gör frågan om utökade verksamhetstider underordnad.

Åkermarken runt skjutbanan används till att fånga upp blyhagel från lerduveskyttet. Om en vall byggs på åkermarken för att dämpa ljudet kommer det att leda till ökat lerduveskytte, mer bly i åkermarken som rinner ner till den våtmark som ska anläggas i närheten och ökad lastbilstrafik i området när vallen anläggs. De ställer sig frågande till hur utökade verksamhetstider kan vara förenligt med att främja djurliv och skapa möjlighet till rekreation.

Det plank som har byggts på skjutbanan fyller inte sin funktion, vilket även miljökontorets egna mätningar visar. De nya verksamhetstiderna motsvarar 49 timmars skjutande i veckan. Andra skytteklubbar som de har tittat på har öppet två till tre dagar i veckan under några timmar. Ett jämnt industribuller får ligga på 50 dB vid bostäder i jämförelse med 70 dB som tillåts för skjutbanan. Ljudet är dessutom högre i verkligheten och bullret består av skarpa smällar. Det har visats i en uppsats från Chalmers att en så enkel aktivitet som paddel kan upplevas som störande för omgivningen just för att det är återkommande höga impulsjud. Deras fastighet ligger på en höjd så de ser rakt över till skjutbanan där lerduveskyttet sker. Detta innebär att när skytten riktar upp geväret finns det inget som är högt nog för att dämpa ljudet.

Till stöd för sin talan har M.M. och K.M. bifogat en utredning av WSP Akustiks bulleranalyser beträffande Tveta skjutbana och länsstyrelsens beslut avseende anläggande av våtmark.

A-C.M. och F.M.

Beslutsgrundande bullerrapport från WSP Akustik är felaktig

WSP Akustik har gjort avsteg från Naturvårdverkets rekommendationer. De har exkluderat höjden ovanför marken både vad gäller vapen och mottagaren, vilket strider mot Naturvårdsverkets beräkningsmodell (meddelande 7/1984). Siktlinjen

hamnar då i marknivå med konsekvensen att bullernivån framstår som 7 dB lägre än om beräkningarna hade följt Naturvårdsverkets beräkningsmodell. Ljudnivån är fem gånger högre än vad WSP Akustik har redovisat. Felet är genomgående i rapporten. Om WSP Akustik hade gjort beräkningarna i enlighet med Naturvårdsverkets modell hade det påvisats att föreningen inte håller sig inom tillåtna gränsvärden trots genomförda bulleråtgärder (träplank).

Andra brister i rapporten består i redovisningen av hur man har kommit fram till sina slutresultat. Ingångsdata saknas i hög utsträckning vilket omöjliggör uppföljning av gjorda analyser. Bristerna i rapportens utformning och innehåll gör att man kan skapa vilket resultat som helst eftersom det inte går att verifiera fullt ut. Konsekvensen är att myndigheter har svårt att själva kontrollera riktigheten i beräkningarna. Trots det har nämnden och länsstyrelsen fattat beslut angående utökade verksamhetstider. Skjutbana innehåller inte de riktvärden som angetts som ett krav från länsstyrelsen för att få utökade verksamhetstider. Enligt WSP Akustiks rapporter är det mer tillförlitligt med beräkningar i enlighet med den metodik som Naturvårdsverket rekommenderar än med praktiska prov. Provskjutningar har genomförts utan kontroll av vare sig kommun eller boende. Vid provskjutningar har man dessutom valt bort de mest utsatta fastigheterna och istället valt att mäta från punkter direkt intill skog, vilket dämpar ljudnivåerna.

Närheten till våtmarker

Föreningen använder åkermark som kulfång. Bly, metaller och lösningsmedel från verksamheten riskerar att rinna ut i angränsande våtmark som kommunen har fått dispens om att bygga. De utökade skjuttiderna kommer att leda till mer bly i marken och buller som stör djurliv och fågelskådning. Länsstyrelsen har förbjudit allt arbete med våtmarkerna under 1 april–15 augusti på grund av det känsliga djurlivet under den perioden, bland annat med hänsyn till häckande fåglar. Verksamhetstiderna behöver begränsas för att värna om projektet, särskilt då det täcks av riksdagens 16 miljö kvalitetsmål beträffande ekologisk hållbar utveckling.

Vallen m.m.

Vallen skulle ha varit klar i mars 2020. Ingen bygglovsansökan har inkommit till stadsbyggnadskontoret och inga garantier finns för att vallen byggs. Vallen har negativ påverkan på miljön, kommer att bestå av byggavfallsmassor och uppföras på åkermark några hundra meter från nyanlagda våtmarker. Diskussionen om vallen förekom redan under den tidigare överklagandeprocessen.

Det är anmärkningsvärt att föreningen får utökade verksamhetstider innan vallen är byggd och innan de möter bullerkraven. Föreningen har dragit ut på att genomföra bullerdämpande åtgärder och verkar inte ha för avsikt att följa föreläggandet. Skjutbanor i liknande situation har fått stänga tills alla åtgärder är utförda. Endast en tjänsteman från miljökontoret har varit ute hos A-C.M. och F.M. för att lyssna och göra mätningar. Besöket resulterade i ett förslag från miljökontoret till nämnden om stängning av skjutbanan tills vidare. Förslaget begravdes och tjänstemannen slutade inom kort.

Inskränkning av boendes rätt att nyttja egen fastighet

De utökade verksamhetstiderna inskränker kraftigt de boendes rätt att nyttja sin egendom på grund av de höga bullernivåerna. De kan inte fritt vistas ute, vila inomhus, njuta av ledigheter eller återhämta sig på deras fastigheter.

Miljöbalken förespråkar samråd

Miljöbalken förespråkar att denna typ av beslut tas i samråd med samtliga parter. Miljökontoret, nämnden och föreningen har inte varit transparenta gentemot de boende vad gäller planer eller beslut. Möten och mailkorrespondens har hållits regelbundet mellan dessa parter. Det saknas en vilja till samråd trots att de är medvetna om den stora inverkan på boendes livssituation som deras beslut medför. Felaktiga eller manipulerade rapporter och falska uppgifter har lämnats in av föreningen. Andra skjutbanor har bjudit in berörda vid skjutmätningar för att kontrollera att allt går rätt till. Det har inte skett här. Detta öppnar upp för manipulation av testresultaten vilket beräkningarna vittnar om.

Detaljplanerat bostadsområde som växer

Lerhaga är ett detaljplanerat bostadsområde som växer. Ytterligare ett bostadsområde planeras att byggas i anslutning till Lerhaga. Vetenskapliga undersökningar visar att människor påverkas och reagerar med klagomål på buller redan vid bullernivåer på 60 och 65 dBA. Det är inte förenligt med områdets utveckling att ha en skjutbana i området.

Alternativ lokalisering

Föreningens verksamhet kan bedrivas på, eller slås ihop med, Påldalens skjutbana som ligger cirka 10-15 minuters bilresa från Tveta skjutbana. Påldalens skjutbana har öppet alla dagar och är utrustad med samma banor som finns på Tveta skjutbana. Södertälje kommun har beslutat att slå ihop skjutbanor förlagda i Enhörna. Södertälje kommun anlade Påldalens skjutbana för att kunna samla skytteklubbar och jaktföreningar på en plats där de inte stör.

Övrigt

Tidigare boende i område har tvingats flytta och sälja sina hus till underpris på grund av bullernivåerna. Yrkandena är förenliga med riksdagens 16 miljö kvalitetsmål.

Till stöd för sin talan har A-C.M. och F.M. inkommit med en utredning av WSP Akustiks bulleranalyser beträffande Tveta skjutbana och ett yttrande från G.M. på PGM-SIMTECH AB.

A-C.M.

Bullernivåerna gör de tvungna att använda hörlurar inomhus. De får migrän och blir på dåligt humör. Många har flyttat eller överväger att flytta. De har klagat på verksamheten i tio års tid. Detta bör beaktas eftersom det är nämnden och miljökontorets uppgift att se till de boendes hälsa och miljö.

Miljönämnden i Södertälje kommun

Föreningen förelades att vidta åtgärder etappvis och de sista åtgärderna skulle vara vidtagna senast den 1 april 2022. Vad gäller kontroller av effekten av de bullerdämpande åtgärderna gjordes en bullermätning i november 2020 som resulterade i ett separat beslut om att begränsa verksamheten på den skjutbanan som inte uppfyllde kraven. Nämndens beslut år 2014 om inskränkta verksamhetstider startade det som ett klagomålsärende och eftersom klagomålen var så omfattande togs beslut om försiktighetsmått.

Södertälje Jaktvårdsförening

Större delen av skjutbanan är anlagd före år 1982 och ska därför omfattas av de högre riktvärdena för buller i Naturvårdsverkets allmänna råd NFS 2005:15. Mark- och miljööverdomstolens dom i mål nr M 10904-17 motsvarar i stort sett kommunens beslutet från år 2015. Nämndens beslut om utökade skjuttider överensstämmer med mark- och miljööverdomstolens dom. Bullermodellering är mer exakt än enstaka bullermätningar. Det saknas skäl att ifrågasätta WSP Akustiks kompetens. Bullernivåerna skiljer sig åt mellan olika simuleringar eftersom dataunderlaget har uppdaterats och föreningen har försökt att få ner bullernivåerna. Inställningen att det inte ska beaktas huruvida en åtgärd är skälig eller inte bestrids. Den modell som har använts av WSP Akustik är likvärdig med Naturvårdsverkets modell, vilket har fastställts av mark- och miljööverdomstolen.

Bullerberäkningarna visade att bullernivån sänktes. När mätningarna gjordes i november var väderförhållandena till nackdel för föreningen. I de beräkningar som utförts av WSP Akustik har hänsyn tagits till fler omständigheter än vad som är möjligt vid en enskild mätning.

Frågan om bygglov är utredd genom Mark- och miljööverdomstolens dom. Det borde även vara möjligt att titta på polisens besiktningsprotokoll. Emotionella argument från de närboende bör bortses från. Fram till år 2014 då verksamhetstiderna inskränktes hade föreningen tillstånd att skjuta alla dagar i veckan under dygnets ljusa timmar. Genom Mark- och miljööverdomstolens dom

och kommunens beslut fick föreningen tillbaka en del av de tidigare verksamhetstiderna, som dock fortfarande är kraftigt inskränkta.

Till stöd för sitt bestridande har föreningen inkommit med ett yttrande från WSP Akustik.

DOMSKÄL

Ramen för domstolens prövning

Mark- och miljödomstolen konstaterar inledningsvis att det som ska prövas i målet är underinstansernas beslut. När det gäller nämndens beslut är det fråga om det föreläggande som nämnden beslutade om den 21 april 2020 angående bullerdämpande åtgärder m.m. på Tvetas skjutbana. Frågan som domstolen har att ta ställning till är om nämnden vid tidpunkten för beslutet hade fog för att besluta om föreläggandet, särskilt vad avser utökade verksamhetstider och bullernivåer. Vad som har anförts i övrigt, inbegripet nämndens beslut att bekräfta utförandet av bullerdämpande åtgärder och tillåta föreningen att använda sig av de utökade verksamhetstiderna, faller utanför domstolens prövning. Frågor om störningar från verksamheten som inträffade efter nämndens beslut, bygglov för anläggningen, anläggande av bullervall, kontaminerad åkermark och våtmark, olovligt ianspråktagen mark m.m. får hanteras inom ramen för nämndens tillsyn.

Prövning i sak

Tillämpliga bestämmelser framgår av länsstyrelsens beslut.

Negativ rättskraft

K.A., A-C.M., F.M., I.B., A.H., M.M. och K.M. har gjort gällande att nämndens beslut den 8 december 2015 och efterföljande överprövning av bullernivåer och verksamhetstider utgör ett gynnande förvaltningsbeslut som har fått negativ rättsverkan och att nämnden därför har varit förhindrad att fatta beslut om utökade verksamhetstider.

En fråga som har prövats i beslut som till sin karaktär är gynnande för den enskilde vinner negativ rättskraft, det vill säga det får inte ändras i en för den enskilde negativ riktning. Beslut som är ingripande mot den enskilde, s.k. betungande beslut, är däremot möjliga att ändra i såväl skärpande som mildrande riktning. Det krävs inte att det har tillkommit nya omständigheter (se HFD 2019 ref. 61). Ett föreläggande föranlett av klagomål avseende olägenheter har i praxis ansetts utgöra ett betungande beslut för den som föreläggandet riktats mot, snarare än ett gynnande beslut för den som initierat ärendet (se MÖD 2009:22).

Genom nämndens beslut den 8 december 2015 förelades föreningen att vidta vissa försiktighetsmått avseende skjutbanan, förhålla sig till begränsade verksamhetstider, följa angivna riktvärden för buller m.m. Mark- och miljödomstolen finner att nämndens beslut är att anse som ett betungande beslut för föreningen som vid behov kan ändras. Nämnden har därför inte varit förhindrad att ta upp frågan till förnyad prövning.

Bullernivåer

I mål nr M 7420-16 fann mark- och miljödomstolen det utrett att verksamheten har genomgått en väsentlig ändring genom de två banor som byggdes år 1986 respektive 1999. Domstolen bedömde därför att verksamheten omfattas av de bullervärden som gäller för nyanläggning eller väsentlig ombyggnad av bana enligt Naturvårdsverkets allmänna råd NFS 2005:15. Vad som har anförts i detta mål föranleder ingen annan bedömning.

Vid nyanläggning eller väsentlig ombyggnad av bana bör det lägre värdet i intervallerna eftersträvas. För banor med lågt utnyttjande bör det högre riktvärdet kunna få gälla. Detta framgår av Naturvårdsverkets allmänna råd NFS 2005:15. Mark- och miljööverdomstolen konstaterade i mål nr M 10904-17 att 70 dBAI vid bostäder och 65 dBAI vid undervisningslokaler och friluftsområden var en godtagbar nivå, men ändrade inte det krav som uppställdes av mark- och miljödomstolen på föreningen att inkomma med en plan för att innehålla 65 dBAI

respektive 60 dBAI. Mot bakgrund av detta bedömer domstolen att det högre värdet i intervallen får anses utgöra det högsta tillåtna bullervärdet, medan det lägre värdet i intervallen bör eftersträvas genom åtgärdsplaner och liknande.

De närboende har anfört att bullernivåerna vid tidpunkten för beslutet var högre än vad som redovisades i WSP Akustiks bulleranalys, som tillsammans med bl.a. föreningens plan för bullerdämpande åtgärder låg till grund för nämndens beslut. Bland annat har det anförts att beräkningen utgår från en siktlinje som hamnar i marknivå, vilket ger ett felaktigt resultat. Domstolen anser att utredningen i målet medför viss osäkerhet avseende riktigheten i den bullerberäkning som legat till grund för beslutet om utökade verksamhetstider. Det föranleder även skäl att ifrågasätta huruvida de åtgärder som föreningen åläggs att vidta är tillräckliga för att innehålla 65 dBAI. Nästa fråga för domstolen att ta ställning till blir då om detta ger anledning till att besluta om begränsningar av verksamheten.

Yrkande om förbud och omlokalisering

A-C.M., F.M., M.M. och K.M. har yrkat att verksamheten ska förbjudas tills det att föreningen kan bevisa att de innehåller fastställda bullerriktvärden. A-C.M. och F.M. har yrkat att verksamheten ska omlokaliseras till, eller slås ihop med, Påldalens skjutbana.

Mark- och miljödomstolen konstaterar att ett förbud kan tillgripas om det behövs för att miljöbalken ska följas, men ett förbud får inte beslutas om detta är mer ingripande än vad som behövs i det enskilda fallet. Vid alla prövningar enligt miljöbalken ska de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. tillämpas. Dessa bestämmelser innebär bland annat krav på behövliga försiktighetsmått och lämplig lokalisering. En rimlighetsavvägning ska enligt 2 kap. 7 § också göras, där nyttan av skyddsåtgärder och försiktighetsmått ska jämföras med kostnaderna för dessa. Miljöbalkens lokaliseringsregel gäller även befintliga verksamheter, men det är ofta inte rimligt att kräva en omlokalisering.

Den aktuella verksamheten är en sådan verksamhet som typiskt sett innebär störningar för omgivningen i form av buller. Om störningar kan begränsas i tillräcklig grad torde verksamheten kunna godtas. Domstolen bedömer att det är för ingripande att besluta om förbud eller att kräva en omlokalisering. Dessa yrkanden ska därför avslås.

Yrkande om upphävande av utökade verksamhetstider

A.H., I.B., L.L., J.L., M.M., K.M., A-C.M. och F.M. har yrkat att de utökade verksamhetstiderna ska upphävas. Enligt nämndens tidigare beslut gällde följande verksamhetstider: tisdag-torsdag kl. 14-19 och lördag kl. 12-15 under perioderna 1 april–15 juni och 10 augusti–30 oktober. Enligt nämndens nu överklagade beslut, som ändrades av länsstyrelsen endast på så sätt att den första perioden avslutas den 14 juni, gäller följande verksamhetstider: måndag-torsdag kl. 09-20 och lördag kl. 10-15 under perioderna 1 januari–15 juni och den 10 augusti–31 december.

Mot bakgrund av vad som anförts ovan gällande bullerberäkningarna och behovet av att begränsa störningar från verksamheter av detta slag, finner domstolen sammantaget att nämnden inte haft tillräckligt med underlag för att besluta om utökade verksamhetstider. Villkor 6 i beslutet ska därför upphävas och de verksamhetstider som gällde innan det aktuella beslutet ska gälla för samtliga banor.

Sammanfattningsvis ska den ändring göras som framgår av domslutet. I övrigt ska överklagandena avslås.

Ersättning med anledning av inställelse till sammanträde

N.K. och O.S. företrädde föreningen vid sammanträdet den 8 februari 2022. N.K. har yrkat på ersättning om 7651 kr för förlorad arbetsinkomst och resor med anledning av inställelsen till sammanträdet. O.S. har yrkat på ersättning om 1160 kr för förlorad arbetsinkomst med anledning av detsamma.

En part som har kallats att inställa sig till ett sammanträde kan i vissa fall få ersättning för kostnad för resa och uppehälle, förutsatt bl.a. att parten är en fysisk person (18 § lag om domstolsärenden, 11 kap. 6 § rättegångsbalken). Föreningen är inte en fysisk person. Yrkandena om ersättning för kostnader ska redan på den grunden avslås. Det saknas därför skäl att pröva huruvida övriga förutsättningar enligt bestämmelsen är uppfyllda.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (MMD-02)

Överklagande senast den 31 mars 2022. Prövningstillstånd krävs.

Peter Winge

Christina Odén

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Peter Winge, ordförande, och tekniska rådet Christina Odén. Föredragande har varit tingsnotarien Matilda Lindblad.

Hur man överklagar

MMD-02

Vill du att domen ska ändras i någon del kan du överklaga. Här får du veta hur det går till.

Överklaga skriftligt inom 3 veckor

Ditt överklagande ska ha kommit in till domstolen inom 3 veckor från domens datum. Sista datum för överklagande finns på sista sidan i domen.

Så här gör du

1. Skriv mark- och miljödomstolens namn och målnummer.
2. Förklara varför du tycker att domen ska ändras. Tala om vilken ändring du vill ha och varför du tycker att Mark- och miljööverdomstolen ska ta upp ditt överklagande (läs mer om prövningstillstånd längre ner).
3. Tala om vilka bevis du vill hänvisa till. Förklara vad du vill visa med varje bevis. Skicka med skriftliga bevis som inte redan finns i målet.
4. Lämna namn samt aktuella och fullständiga uppgifter om var domstolen kan nå dig: postadresser, e-postadresser och telefonnummer.

Om du har ett ombud, lämna också ombudets kontaktuppgifter.
5. Skriv under överklagandet själv eller låt ditt ombud göra det.
6. Skicka eller lämna in överklagandet till mark- och miljödomstolen. Du hittar adressen i domen.

Vad händer sedan?

Mark- och miljödomstolen kontrollerar att överklagandet kommit in i rätt tid. Har det kommit in för sent avvisar domstolen överklagandet. Det innebär att domen gäller.

Om överklagandet kommit in i tid, skickar mark- och miljödomstolen överklagandet och alla handlingar i målet vidare till Mark- och miljööverdomstolen.

Har du tidigare fått brev genom förenklad delgivning, kan även Mark- och miljööverdomstolen skicka brev på detta sätt.

Prövningstillstånd i Mark- och miljööverdomstolen

När överklagandet kommer in till Mark- och miljööverdomstolen tar domstolen först ställning till om målet ska tas upp till prövning.

Mark- och miljööverdomstolen ger prövningstillstånd i fyra olika fall.

- Domstolen bedömer att det finns anledning att tvivla på att mark- och miljödomstolen dömt rätt.
- Domstolen anser att det inte går att bedöma om mark- och miljödomstolen har dömt rätt utan att ta upp målet.
- Domstolen behöver ta upp målet för att ge andra domstolar vägledning i rätts-tillämpningen.
- Domstolen bedömer att det finns synnerliga skäl att ta upp målet av någon annan anledning.

Om du *inte* får prövningstillstånd gäller den överklagade domen. Därför är det viktigt att i överklagandet ta med allt du vill föra fram.

Vill du veta mer?

Ta kontakt med mark- och miljödomstolen om du har frågor. Adress och telefonnummer finns på första sidan i domen.

Mer information finns på www.domstol.se.